

ОСОБЛИВОСТІ МАСШТАБНОСТІ, ЯК СКЛАДОВОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

У традиційній теорії масштабу і масштабності в архітектурі відзначається значення членувань. Саме членування створюють інформаційний мова, якою здійснюється діалог глядача, що сприймає архітектурні форми. Можна сказати, що аналіз способів і прийомів різних пластичних систем розчленування фасадів споруд складає основний масив в темі архітектурної масштабності. Досліджуються ситуації, за яких умов розчленування спорудження при рівному обсязі сприймається більш великим і монументальним або, навпаки, меншим за розміром і менш значним.

Масштаб досягається грамотним застосуванням систем пропорціонування. Розчленовуючи форму на окремі деталі, можна тим самим домогтися потрібного масштабу. Форма буде сприйматися більш детально. І навпаки, укрупнюючи її, зіставляючи з дрібними, спеціально введеними і зменшеними елементами (тобто застосовуючи контраст), можна створити більш монументально сприйнятну форму, надати їй більшу значимість.

Звернімося до прикладу, який переконливо доводить, що масштаб допомагає створити яскравий архітектурний образ.

Струнка багатоярусна дзвіниця Новодівочого монастиря може здатися рівної по висоті дзвіниці Івана Великого, але масштаб другий безумовно значніше. З двох рівних за величиною будівель буде здаватися вище те, яке має більше членувань, і навпаки, чим менше (а отже, крупніше) аналогічні за характером членування (наприклад, горизонтальні тяги), тим значніше за масштабом [1].

У цих архітектурних спорудах авторами застосовані різні масштаби, які створюють два різних образи. М'який, багато прибраний, жіночий – у дзвіниці Новодівочого монастиря; скромно декорований, строгий, мужній – у дзвіниці Івана Великого.

За рахунок різного використання пластичного розчленування архітектурної форми архітектор в тому і іншому випадку домагається

потрібного програмованого масштабного враження та художньої образності.

Масштабність споруди визначається трьома моментами: ставленням всього споруди до людському росту, ставленням до простору, що оточує споруда або знаходиться перед ним, і, нарешті, ставленням абсолютних розмірів всієї споруди до звичних і оптимальним розмірам його елементів. Тому враження масштабності не можна досягти пропорційним збільшенням або зменшенням у великому або малому будівлі тих елементів, які ми в нашому уявленні звикли пов'язувати з певним розміром.

а) б)

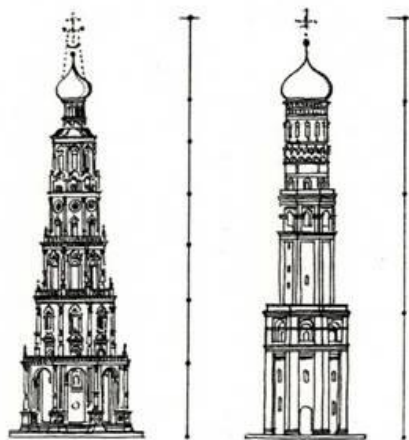

Рис. 1: а). Дзвіниця Новодівочого монастиря, 1690;
б). Дзвіниця Івана Великого, 1505 – 1508

Співвідношення елементів між собою і їх моделювання змінюються залежно від величини і середовища. Це не означає, що деяке перебільшення неможливі. Прикладами такого архітектурно правильного перебільшення можуть служити кращі пам'ятники минулого (наприклад, палаццо Пікколоміні в Пієнца, Арсенал в Кремлі, Провіантські склади Жиллярді), причому такому перебільшенню супроводжує надзвичайно тонка моделювання деталей, що підкреслює масштабність цих споруд. Але у випадку дуже великого розміру завжди повинна вводитися якась величина порівняння з людиною, наприклад нормальна двері поруч з великим порталом, що показує його великий розмір і допомагає його сприйняти.

Рис. 2. Палаццо Пікколоміні в Пієнца

Рис. 3. Арсенал у Кремлі

Рис. 4. Провіантські склади Жилярді

У чисто композиційному, художньому значенні масштаб являє собою співмірність, виражену не в числах або відрізках, а в глядацькому відповідно форми людині. В принципі композиційний масштаб так само, як будь-який засіб гармонізації, підпорядкований розкриттю художньої ідеї, укладеної у формі.

Розділяється він на великий і дрібний. Відповідно до нього форма може виглядати якої великої, монументальної, або дрібної, легкою. Крупним композиційним масштабом не обов'язково відрізняється велика форма. У великій формі часто вражає абсолютна величина – розмір, але не масштаб, співрозмірний людині. Вирішується вона в основному саме за рахунок членування форми. Крупний масштаб відносимо зі слабо розчленованої формою, невеликий – із сильно розчленованої формою.

Рис. 5. Будівля префектури Яманасі – великий масштаб членувань

Усяке членування надає формі невеликий (легкий) характер, підкреслюючи при цьому, як правило, її великі розміри. Форми, що включаються в простір, зорозово оцінюються за масштабом у зв'язку не тільки з людиною, але і з цим простором. Таким чином, вони набувають складний, двоїтий масштаб. Виражається він в одночасному укрупненні і роздрібненні форми. При масштабному зіставленні форм з людиною виявляється одна важлива композиційна закономірність: чим менше форма, тим вона повинна бути крупніше, і навпаки, чим більше – тим дрібніше. Врахування цієї закономірності – запорука досягнення масштабності композиційної форми.

Рис. 6. Фрагмент фасаду житлового будинку – малий масштаб членувань

Масштабність в архітектурі, відображає соціально-історичні умови і світовідчуття тієї чи іншої епохи, суспільне становище, є поряд з тектонічно осмисленими формами одним з головних засобів, втілюють основний характер художнього образу в архітектурі, роблячи його зрозумілим і вражаючим.

Література

1. Буров, А.К. *Об архитектуре* /А.К. Буров. – М.: Госстройиздат, 1960. – С. 126, 146 с.
2. Кириллова, Л.И. *Масштабность в архитектуре* / Л.И. Кириллова. – М.: Госстройиздат 1961. –189 с.: ил.
3. Араухо, И. *Архитектурная композиция* / И. Араухо; пер. с нем. М.Г. Бакланов, А. Миле. – М., 1982. – С.119, 208 с.
4. Сотников Б.Е. *Объемно-пространственная композиция: учебное пособие для студентов специальности ДАС 1-2 курсов* / сост. Б.Е. Сотников. – Ульяновск : УлГТУ, 2009. – 68 с.
5. http://www.razlib.ru/kulturologija/osnovy_kompozicii_uchebnoe_posobie/.
6. <http://archvuz.ru/>.